

Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista
ASiantuntijalausunto, Pirkanmaan TE-toimisto
Valmistelija: Katariina Hepoaho, palvelupäällikkö
14.2.2022

Kommentit lukuun 2: Maahanmuuttajien työmarkkina-asema valtaväestöä heikempi

Työllisyys paranee Suomessa asutun ajan myötä

Selonteon mukaan ulkomaalaistaustaisten suomalaistaustaisia matalamman työllisyysasteen lisäksi heidän työmarkkina-asemansa on heikempi myös siltä osin, että heidän työsuhteensa ovat useammin osa- ja määräaikaisia ja he sijoittuvat usein koulutustaan vastaamattomiin töihin. Yksilötason haasteiksi on tunnistettu kotimaisten kielten puutteellinen osaaminen, koulutuksen ja työkokemuksen soveltumattomuus suomalaisille työmarkkinoille sekä työllistymistä tukevien verkostojen puute. Myöskään korkeakoulutuksen yhteys työllisyyteen on ulkomaalaistaustaisilla suomalaistaustaisia heikempi. Erityisesti naisilla korkeakoulutus parantaa työllisyysastetta vain vähän verrattuna keskiasteen suorittaneisiin naisiin. Selonteossa tuodaan esiin useita naisten heikkoa työllisyyttä selittäviä tekijöitä ja työllistymisen esteitä. Pirkanmaan TE-toimisto näkee selonteossa mainitut puolisoille suunnattujen kohderyhmälähtöisten puoliso- ja mentorointiohjelmien kehittämisen tärkeänä puolison ja perheen kotoutumista ja integroitumista edistävinä tekijöinä.

Automatisaation ja digitalisaation vaikutukset kohdistuvat maahanmuuttajiin

Selonteossa tuodaan esiin toisaalta tulevaisuudessa tarpeelliseksi arvioitua hyvät kielelliset ja viestinnälliset taidot, mutta toisaalta myös digitaalisten taitojen tarve. Maahanmuuttajalla voi olla hyvät digitaaliset taidot, vaikka hänen kielitaitonsa olisivat heikot. Toisaalta digitalisaatio voi lisätä eriarvoisuuden tuntemusta, jos perustaidot sen osalta ovat heikot – ja toisaalta taas voi vähentää esimerkiksi alueellista eriarvoisuutta palveluiden tarjonnan osalta. Pirkanmaan TE-toimisto katsoo, että digitaalisten palveluiden kehittämisessä tulee huomioida niiden käytettävyys, selkeys ja käyttäjien riittävästä taitotasosta on varmistauduttava palveluohjauksen yhteydessä. Lisäksi työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen osiossa esiin tuotu tarve yhtenäiselle, avoimelle ja maksutta saatavilla olevalle digitaaliselle kielen oppimisen kokonaisuudelle edellyttää riittäviä digitaitoja palveluun osallistuvien osalta. Pirkanmaan TE-toimisto pitää tärkeänä, että asiakkaan digitaitojen riittävydestä varmistutaan ennen palveluihin ohjaamista.

Kommentit lukuun 4: Suuri osa maahanmuuttajista asuu kasvukeskuksissa

Pirkanmaan TE-toimisto tekee tiivistä yhteistyötä hallitusohjelman tavoitteita edistävän Talent Boost -toimenpideohjelman mukaisen Talent Hub -toimintaan perustuvan International House Tampereen kanssa. Hankkeessa toteuttajana on Tampereen kaupunki. Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen ilmiö ja myös suuri osa Suomeen muuttaneista asuu kasvukeskuksissa. Pirkanmaan TE-toimiston palvelut on suunnattu koko Pirkanmaan kunnille, joten on tärkeää, että kotoutumispalveluita on saatavilla ja niitä kehitetään myös kasvukeskusten ulkopuolella.

Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttaminen

Kotoutumiskoulutuksen uudistaminen työelämälähtöisemmäksi ja eri asiakassegmentit huomioon ottavammaksi nähdään Pirkanmaan TE-toimistossa erittäin hyvänä uudistuksena kotoutumiskoulutuksiin liittyen ja se työllistymisen arvioidaan olevan erittäin tärkeä osa ulkomaalaistaustaisen henkilön

kotoutumista ja integroitumista. Tärkeää on kuitenkin myös jo aikaisemmin mainittu ulkomaalaistaustaisten puolisoiden koulutuksen ja työllistymistä edesauttavien palveluiden kehittäminen ja käyttöönotto. Pääministeri Marinin toimesta toteutettu työelämän vastaanottavuuden vahvistaminen työelämän monimuotoisuusohjelman luominen ja siihen liittyvät pilotit (mm. Pirkanmaan TE-toimiston toteuttama IMAGO-ohjelma) tulisi ottaa mukaan tärkeänä yritys- ja työnantajanäkökulman sisällyttämisen kotoutumisen edistämiseksi tehtävään kehittämistyöhön.

Kommentit lukuun 8: Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen

Selonteossa tuodaan esiin tarve toimivan kokonaisuuden luomiselle ja että kotoutumisen edistämisen palveluita sovitetaan yhteen mm. työ- ja elinkeinopalveluiden, koulutusjärjestelmän ja muiden palveluiden kanssa. Tähän tähtäävät hankkeet (muun muassa Pirkanmaalla käynnissä olevat International House Tampere- ja Entergr8 -hanke) ovat Pirkanmaan TE-toimiston näkemyksen mukaan auttaneet luomaan ymmärrystä toisten toimijoiden palveluista ja muodostamaan kokonaiskuvaa muun muassa ulkomaalaistaustaisen osaajan asettautumispalvelujen suunnittelussa huomioon otettavista tekijöistä. Tämän suhteen voidaan arvioida olevan myös laajempaa kehittämistarvetta eri toimijoiden kesken tehtävässä työssä.

Kommentit lukuun 10: Parannetaan matalan kynnyksen tiedon, neuvonnan ja ohjauksen saatavuutta maahanmuuttajille

Tällä hetkellä kaikille maahanmuuttajille saatavilla oleva tietopaketti on monikielinen Tervetuloa Suomeen - opas ja/tai esite. Selonteossa tuodaan kuitenkin esiin tarve parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä lisätä myös sekä puhutun että kirjoitetun selkokielen käytön lisäämistä monikielisyyden rinnalla. Asiantuntijoiden ymmärrys julkisen toimijan roolista kotoutumisen alku- ja nivelvaiheissa ja maahanmuuttajan asioinnin helpottamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat Pirkanmaan TE-toimiston näkemyksen mukaan varsin hyviä. Pirkanmaan TE-toimisto on järjestänyt toimiston asiantuntijoille selkokielen koulutusta ja kannustanut asiantuntijoita käyttämään selkokieltä ulkomaalaistaustaisen asiakkaiden kanssa asioinnissa ja kokee, että viranomaisella ja viranomaisasiointilla voi olla rooli ulkomaalaistaustaisen henkilön toimijuuden ja kotoutumisen edistämässä. Selonteon mukaan eri toimijoiden tarjoamat ohjaus- ja neuvontapalvelut täydentävät kotoutumista edistäviä palveluita sekä tukevat ja nopeuttavat kotoutumista. Neuvontaa tarjotaan monikielisesti ja lähityönä, mutta lisäksi myös etäneuvontana. Viitaten aiempaan kommenttiin digitaalisista palveluista ja digitaidoista, on hyvä myös huolehtia siitä, että henkilöllä on tarvittavat digitaidot viranomaisasiointiin. Tämä voi parhaimmillaan myötävaikuttaa myös yhteiskunnan tuntemuksen ja osallisuuden kokemuksen lisääntymiseen.

Kommentit lukuun 11: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

11.5.2. Työvoimakoulutuksena järjestettävä kotoutumiskoulutus, lukutaitokoulutus ja aikuisten perusopetus

Työvoimakoulutuksena järjestettävä kotoutumiskoulutus

Koulutustarjonnassa on valtakunnallisia eroja johtuen mm. alueiden eroista maahanmuuttajien määrän ja vaihtelevien tarpeiden vuoksi. Erilaisten kohderyhmien huomioiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi selonteossa tuodaan esiin verkkokoulutusten hyödyntäminen sekä tarve aikaisemmin mainitulle digitaaliselle kielen oppimisen kokonaisuudelle. Pirkanmaan TE-toimiston näkemyksen mukaan myös tässä korostuu tarve riittävästä digitaidoista ja digitaalisten alustojen käytön helppoudelle.

Pirkanmaan TE-toimisto pitää myös tärkeänä kotoutumiskoulutuksen yhteistyötä ja yhteensovittamista TE-palveluiden, ammatillisten opintojen, korkeakoulujen SIMHE-toiminnan ja Talent Boost -ohjelman toimien

sekä työnantajien ja järjestöjen kanssa. Tärkeää on myös huomioida erityistä tukea tarvitsevien tarpeiden tunnistaminen ja vastaavanlainen palvelujen yhteensovittaminen esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouden kanssa.

Kommentit lukuun 12: Osaamisen kehittämisellä ja työelämän vastaanottavuudella ja nopeammin työelämään

Selonteossa todetaan, että TE-palveluita ja sen eri instrumentteja on hyödynnetty suhteellisen vähän maahanmuuttajien työllisyyden edistämässä kotoutumisen alkuvaiheessa. Tästä esimerkkinä mainitaan palkkatuki, jonka suhteen on tehty jo uudistuksia. Lisäksi selonteossa todetaan, että TE-toimistoille suunnatun kyselyn mukaan kotoutuja-asiakkaita ei huomioida erityisenä ryhmänä työnantajayhteistyössä tai yrityskontaktointeissa. Selonteossa viitataan kyselyyn, jonka mukaan TE-toimiston asiantuntijoiden kokemus oli, että mikäli kotoutuja-asiakkaat asetetaan samalle viivalle muiden kanssa, kotoutuja-asiakkaat jäävät tosiasiallisesti muita huonompaan asemaan. Asiantuntijat myös kokivat tarvetta ohjausosaamisen vahvistamiselle. Pirkanmaan TE-toimiston pitää kannatettavan myös toimistojen sisäisen osaamisen vahvistamista ja kehittämistä kansainvälisten rekrytointien osalta. Käynnissä olevassa IMAGO-pilotissa on huomioitu tarve kasvattaa TE-toimiston asiantuntijoiden osaamista kansainvälisten rekrytointien ja niitä edistävien palveluiden suunnittelun suhteen ja siihen sisällytetty valtakunnallinen TE-toimiston asiantuntijoille suunnattu valmennusten sarja, jossa näitä valmiuksia lisätään ja kehitetään. IMAGO-sparrauspalvelun pilotointiaika on vuoden 2022 loppuun, jonka jälkeen tarkoituksena on jalkauttaa se valtakunnalliseksi palveluksi. Pilotti on herättänyt runsaasti valtakunnallista kiinnostusta sekä yritysten että TE-toimiston asiantuntijoiden keskuudessa.

12.2. Lisätään työelämän vastaanottavuutta ja työssä oppimista

Työelämän vastaanottavuuden lisääminen on avainasemassa maahanmuuttajien työllistymisen vahvistamisessa. Tähän tähtääviä hankkeita on Pirkanmaalla tällä hetkellä käynnissä kaksi: edellä mainittu IMAGO-pilotti sekä Pirkanmaalla alueellisesti toteuttava palvelu yrityksen ensimmäisen kansainvälisen rekrytointin toteuttamisen helpottamiseksi. Työnantajille ja yrityksille suunnatussa työssä on tärkeää huomioida yrityslähtöisyys ja ne tavat (esimerkiksi työvoiman saatavuuteen ja kohtaanto-ongelmiin liittyvät ratkaisut), joilla monimuotoisuutta voi erilaisissa yrityksissä edistää.

TE-toimisto tarjoaa tällä hetkellä palveluja, jotka tähtäävät työnteon ja kielen opiskelun yhdistämiseen sekä työyhteisön monimuotoisuuden vahvistamiseen. Tietoisuus palveluista ei ole vielä kuitenkaan kovin kattavaa. Lisäksi Pirkanmaan TE-toimisto katsoo, että kansainvälisten rekrytointien lisääminen tarvitsee tuekseen myös muunlaisten palveluiden kehittämistä ja pilotointia.

Oppilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön osalta Pirkanmaan TE-toimisto toteaa, että TE-toimistojen ja oppilaitosten välinen yhteistyö ja sen kehittäminen edesauttaa työnantaja- ja yritysnaikokulman tuomista kansainvälisten opiskelijoiden pitovoiman kasvattamisessa ja lisää molempien osapuolten tietoutta esimerkiksi yritysten tarpeista ja kansainvälisten opiskelijoiden osaamisesta. Samalla TE-toimiston palvelut tulevat tunnetuksi sekä oppilaitoksille ja mahdollisesti työllistymisessä apua tarvitseville opiskelijoille jo ennen työttömyyden alkamista.

Kommentit lukuun 15: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Pirkanmaan TE-toimiston näkee, että työn ja opiskelun perässä Suomeen muuttaneiden palveluiden kokonaisvaltainen kehittäminen on em. kohderyhmän osalta tärkeää. Erityinen tarve tällä kohderyhmällä on lisätä tietoutta kotoutumisen edistämisen palveluista sekä korkeakouluopiskelijoiden työelämäyhteyksien kehittämisestä. Pirkanmaan TE-toimisto on aktiivisesti mukana International House Tampere -työssä, jossa on mukana myös Tampereen korkeakouluuyhteisö (SIMHE). TE-palvelujen osalta Talent Hub/IHT-yhteistyön rahoitusinstrumentteja tulee selkiyttää valtakunnallisesti. Yhteistyöllä on

synergiaedut ja sitä tavoitellaan. Toiminnan rahoituksen lähteet ovat kuitenkin TE-palvelujen osalta esim. International House-yhteistyön osalta epäselvät (vuokrat, palvelut). TE-toimistojen toimintamenot eivät näitä kustannuksia sisällä.

Selonteossa mainitaan myös, että työperusteisen maahanmuuton edistämisessä huomioidaan työvoiman hyväksikäytön ehkäisy. Pirkanmaan TE-toimiston työlupapalvelut on osallistunut Poliisiammattikorkeakoulun Moniviranomaistoiminnan suunnitelmallista johtamista tukevien toimintamallien luominen poliisille -hankkeeseen ja Selvitys tietojenvaihdon ja analyysitoiminnan katvealueista työperäisen maahanmuuton valvonnan moniviranomaisyhteistyössä -raportin laatimiseen. Pirkanmaan TE-toimisto katsoo, että työperäisen hyväksikäytön mahdollisuuden huomiointi ja viranomaisten yhteistoiminta ja tiedonvaihto on oleellista ilmiön ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa.